

TRES CASTELLS

Antoni Deig i Clotet

En el transcurs dels Lacetània, el Premi Bages de Cultura d'enguany va recaure en l'obra literària del bisbe Pere Casaldàliga. L'acte va comptar amb l'afectuosa conferència del Bisbe de Solsona.

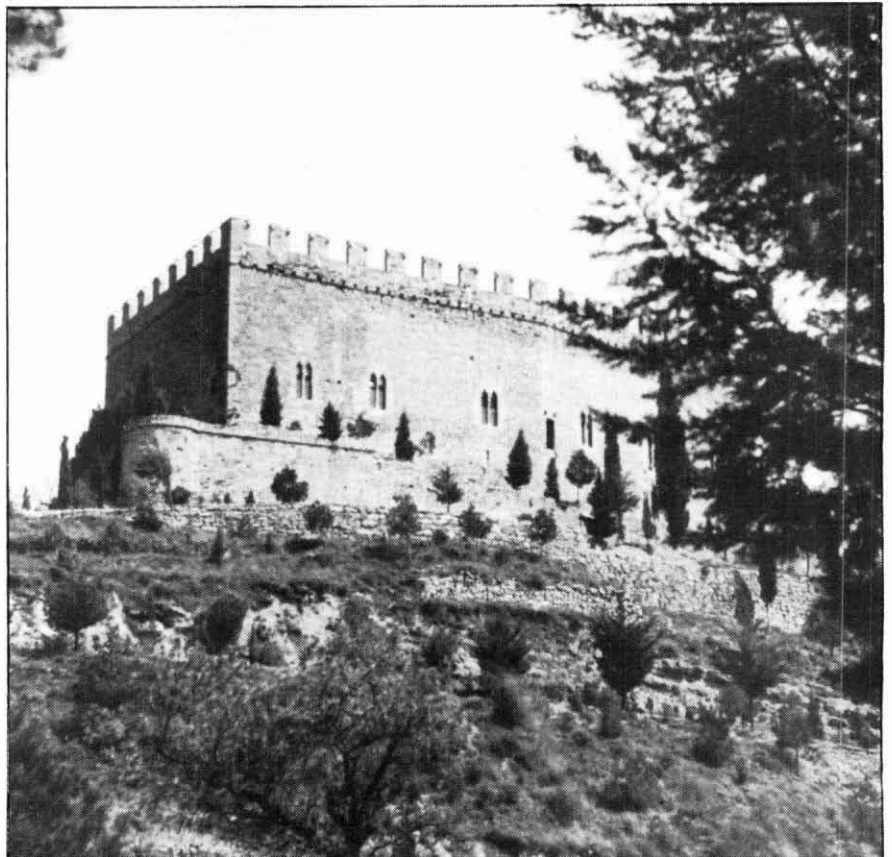
Ser tots dos bagencs, bisbes, agermanats per un do de paraula innegable, qualifica el bisbe Deig per parlar-nos-en. No és crític literari, ja ho va dir en iniciar la conferència, i no ho pretén: la seva és una lectura des de dins, en el que tenen de comú, que situa l'obra del bisbe Casaldàliga en les arrels (personals i religioses) que li pertoquen com a home d'Església, nat a més a Balsareny. Com amb la conferència sobre Antoni Vila Arrufat de l'últim número, volem superar amb la publicació del text el caràcter efímer de la lectura d'un dia, fer-nos ressò de l'homenatge públic i afegir-nos-hi ara, també nosaltres, des d'aquestes planes.

Senyores i senyors,

Em vaig adonar tot d'una, un cop agafat el compromís de fer aquesta conferència, de l'agosarat i atrevit que vaig ser en acceptar-la. La comanda que em feien des d'Òmnium Cultural del Bages era de parlar sobre la faceta literària de la persona guardonada amb el premi d'aquest any. Quan em digueren que es tractava del bisbe Pere Casaldàliga, no vaig dubtar gens de respondre afirmativament.

El bisbe Pere és fill de Balsareny, parròquia ara del bisbat de Solsona. I, com a bisbe que en sóc, i per la doble germanor de bisbe i d'amic que m'uneix al premiat, em va semblar que no podia deixar passar aquesta oportunitat de parlar d'ell.

He dit que he estat agosarat i atrevit. I això ho constato, perquè no puc parlar pas del bisbe Pere, deixant de banda la seva personalitat episcopal i, per tant, eclesial, cosa que ara no és pas el principal objecte de la

conferència. En segon lloc, i encara més obvi, perquè no sóc cap crític literari ni tampoc em considero amb massa aptituds per donar a conèixer mitjanament bé la bellesa i l'encuny de l'estri poètic del nostre guardonat.

Heu de permetre'm, doncs, aquesta gosadia, fent-vos càrrec que molts d'altres haurien ocupat aquest lloc amb més prestància, coneixement i estil que no pas jo, que, per tant, hi hauríeu sortit guanyant i que ara no teniu més remei que seguir-me i escoltar-me.

El bisbe Pere és una persona excepcional, única. Un poeta i un profeta de cap a peus. És un religiós claretià, fet bisbe, amb tota la càrrega pastoral a sobre que això comporta. Més encara: un missioner en terres del tercer món a Amèrica del Sud, amb problemes vius i candents que el tenen ocupat i preocupat a bastament. No obstant això, i donant-se com es dona del tot a aquesta tasca pastoral, no ha pas oblidat el món de la poesia, fent-la servir, en prosa i en vers, precisament per accomplir la missió que té encomanada.

Veritablement, com deia el pare Cassià M. Just, abat emèrit de Montserrat, *«esguardant la seva vida, llegint els seus escrits, veus clarament que Déu li ha fet el do de ser un gran orant i un gran contemplatiu. Però la seva pregària i la seva contemplació resulten indestriables del seu combat pels pobres i de la seva proximitat constant a la mort. És aquesta la característica inequívoca de les persones que fan donació per endavant de tota llur vida; hi trobes la unitat perfecta d'acció i de contemplació. No hi ha compartiments separats, sinó que es converteixen enterament en foc roent que crema i il·lumina en totes direccions»*.

El nostre guardonat, certament, és un contemplatiu. I quan un contemplatiu es posa a escriure, prepareu-vos. El contemplatiu és l'home lliure que se'n va per camins de pura lírica mística o bé engega èpiques i contundents flamarades que fan tremolar la terra. En teniu prou l'exemple en els profetes de l'Antic Testament, en Jesús de Natzaret, en els grans poetes il·luminats com Ramon

Llull, Teresa de Jesús, Joan de la Creu. Al costat d'una elevació mística, no deixen de clamar apassionadament.

Escolteu aquests versos del bisbe Pere:

*«I arribaré de nit,
amb el joïós esglai
de veure,
finalment,
que dia a dia,
he caminat
sobre la palma de la teva Mà».*

*«Al final del camí em preguntaran:
-¿has viscut? ¿has amat?
I jo, sense dir res,
obriré el cor vessant de noms».*

O aquests altres, trets de l'Oda a Reagan:

*«Escolta'ns, doncs!
Cal repensar el món, humanament.
No et facis el Neró.
No estàs filmant,
gros mico de pantalla:»*

I l'acaba així:
*«et juro per la sang
d'Amèrica llatina
-prenyada aurora de foc-
que tu seràs
l'últim
(grotesc)
emperador».*

La guanyadora del darrer premi Cervantes, la cubana Dolça Maria Loynaz, ha dit que *«la poesia, com un arbre, ha de néixer dotada d'un impuls vertical, ja que, com més alt creix, menys es perd en rames. La poesia ha de tenir un instint d'altura. Si la poesia ha de créixer com un arbre, ho ha de fer senzillament, amb agilitat i precisió»*. Escauen aquestes qualitats a la poesia del bisbe Pere. Ell i la seva poesia estan ben arrelats, des de l'arrel del seu Castell de Balsareny, han tingut l'impuls vertical de pujar més amunt, per tal de divisar horitzons nous, fins al cel.

Per això, he volgut donar el títol de «Tres castells» a aquesta meua conferència. És una expressió metafòrica per indicar la construcció poètica i, al mateix temps, vital, de diverses maneres d'entendre i viure la realitat d'una cultura; si voleu, la manera de copsar una idea-mare que l'escriptor es proposa i de la qual treu i ajusta tot el bell dir que sortirà

de la seva ploma.

El primer castell és el de Kafka. Aquest castell ens mostra la realitat de la seva metàfora. Kafka deia que hi ha un castell en el qual es procura que tot sigui confortable, que tot estigui racionalment organitzat, però en ell es viu amb angouxa, perquè ningú no sap per a què és aquest castell, per a què serveix.

Amb una notable intuïció, s'ha dit que un alt nivell de confort material es veu acompanyat d'un profund buit existencial. Sembla que una cosa treu l'altra. Llavors es pot perdre la identitat cultural històrica, la brúixola, el nord. Podem anar cap a un procés de dissolució, potser cap a uns pseudo-valors d'aquesta crisi cultural que patim i que algú ja bateja com a «cultureta», de passar el temps com més confortable i més ben pagat millor, menyspreant transcendències i valors humans de sempre.

Llavors, ¿quin interès, quin valor pot tenir un «castell», és a dir, una visió cultural que s'aguanta en un buit escèptic i agnòstic, sense uns fonaments d'ètica objectiva, universal i humana? ¿No serà una cultura que se'n va per les rames?

Santa Teresa de Jesús i el mateix sant Ignasi de Loiola, van escriure un altre «castell». És el segon del qual us parlo. Teresa de Jesús escriu *Las moradas del castillo interior*. La santa hi exposa la progressió espiritual de l'ànima fins a arribar a la consumació de la unió amb Déu. Ho explica per mitjà de set graus de perfecció, representats al·legòricament per set compartiments concèntrics d'un castell. És el camí ascètico-místic de la perfecció.

Aquest castell sí que sabem per a què és, per a què serveix. Fins i tot, sabem que les seves cambres no són pas tan confortables, materialment parlant, com les de l'altre castell al·ludit. Camí cap a Déu, transcendència sense límits, una verticalitat total. L'ànima que es va despreocupant de tot, per només abastar Déu, l'absolut. *«Sólo Dios basta»*, que escriurà Teresa, com a eslògan del seu pensament.

Sant Ignasi de Loiola, més o menys amb el mateix estil, també muntava el castell dels seus exercicis espirituals d'aquesta manera.

Agafa l'exercitant i, lliurant-lo a les mans de Déu, li deia: L'home és creat per lloar, fer reverència i servir Déu. I les altres coses són creades per a l'home, però perquè l'ajudin en la prossecució del fi per al qual ha estat creat.

Però ara no vull entretenir-me ni quedar-me dins de cap d'aquests dos castells. Faig via cap al tercer, cap al castell del bisbe Pere. La imatge n'és el seu castell de Balsareny. Per a millor enteniment, deixeu-me llegir ara el poema que li va dedicar i que ens diu per a què és i per a què serveix el castell muntat i que va muntant el bisbe Pere amb els seus escrits, amb la seva vida i amb les seves causes, de les quals tant i tant ens ha parlat.

*«Castell del meu record;
bressol i via
de més alts horitzons.
Roca pairal dels meus neguits...;
un dia
em tornarà la cendra i els petons?
Castell de Balsareny,*

*vora el riu atrafegat
i a mig camí del mar i la frontera!
Arrel de pedra del meu seny,
ermita del delit ja consagrat;
heràldica de lluita i de quimera!
Casal de l'esperit, fogall de casa,
muntanya dels meus ulls
i dels meus peus;
merlets tallats per l'ala i per l'espasa,
merlets, muntanya
i horitzons tan meus
Oh, si pogués refer-te jo tothora,
construint-me en castell
de pedra i vol;
terreny i alçat alhora,
paraula i vida al sol,
home dels homes i de Déu, fidel;
ala i rocam en feina redemptora:
fita pels caminants, resposta al cel».*

El poema marca totalment per a què és, per a què serveix el castell poètic i existencial del nostre bisbe Pere. L'home i Déu. El castell és per a tots dos, cadascú al compartiment que li pertoca.

La paràfrasi, doncs, ha de ser fàcil, senzilla, oberta a tots els vents perquè el poema jo diria que és el

leit-motiv de tota l'obra, de tota la vida del poeta i bisbe, encarnat en les realitats humanes que per la fe en Jesucrist, Déu i home,

*«vull que el crideu
com un esgarip de victòria
per la guerra perduda;
vull que El trobeu,
en una abraçada plena,
Amic, Amor, Resposta».*

Sempre és difícil i exposat de voler seguir pas a pas un poeta i, sobretot, voler-lo interpretar i ficar-se dins la seva poesia, dins l'ànima en el més recòndit del tot. I quan algú s'atreveix a fer-ho, es pot trobar amb el somriure franc i mig sorneguer del poeta que li diu: «torna'm a llegir. Potser hi veuràs altres coses». Jo ja tinc ben guanyada i merescuda la rialla del bisbe Pere; però el torno a llegir i m'entesto a ficar-me endins del seu castell.

El bisbe-poeta, en la primera part del seu poema, veu en el castell de Balsareny el símbol del seu naixement, dels seus avantpassats, de la

Foto: Regió 7

seva terra, del seu País: «Castell del meu record, bressol», «Roca pairal». És un País que, com el castell, és «arrel de pedra», Roca pairal, Casal de l'esperit. L'arrel de pedra (Roca i Casal) és profunda, s'enfonsa mil.lenni endins, tal com ha cantat l'altre poeta balsarenyc, en Ramon Carreté:

*«Més de mil per Catalunya,
Més de mil per Balsareny
en un món sense misèria
guerres, fam ni sofriment».*

Casaldàliga sap que la seva gent és treballadora, des del mar fins a la muntanya, la frontera; atafegada com el riu que s'esmuny als peus del Castell. I més encara: el castell li serà ermita del delit ja consagrat. Per tant, amb un ministeri donat per Déu i realitzat per a Déu i per als germans en la lluita i la quimera del Regne:

*«El Regne
uneix
l'Església
divideix
si no coincideix
amb el Regne».*

Aquests seran els seus neguits que el portaran per la via de més alts horitzons cap a la «Patria grande». Llavors podrà deixar anar tota la fecunditat del seu missatge, que li tornarà la «cendra» de la fatiga, del sofriment i de la mort:

*«Te llamarán poeta
para reírse de tus razones;
para zafarse de tu Evangelio
que les cuestiona a su propio Dios.
Te llamarán profeta
para exigirte lo que no son,
para llevarte hasta la muerte
y darte un póster en su salón».*

o també

*«Cuando Él llegó
¿qué hora daba, Madre,
tu corazón?
(Mientras no llegaba
daba la hora
de la esperanza)
Pero, cuando llegó
¿qué hora daba?
La cueva no tenía mas higiene
que el viento de la noche».*

Però arriba la segona part del poema. Llavors hi ha la metamorfosi. El poeta es converteix en el castell, el poeta és el castell. Castell-

poeta que es refà «construint-me en castell de pedra i vol». És la missió, el per a què serveix el castell del seu record. Serà una ascensi continuada i ferma, de pedra, com la roca del castell, i el vol per ser no solament paraula i vida al sol, sinó, i principalment, per ser «home dels homes i de Déu, fidel», en una feina redemptora, pastor fidel ple de quimeres i d'utopies en el treball doblement apostòlic:

«fita pels caminants, resposta al cel».

Aquí hi ha l'essència de la poesia del bisbe Pere. De la poesia i de la vida:

*«En última instància, som
el Regne que ens és donat
i que dia a dia fem,
mentre avancem anhelants».*

El bisbe Pere Casaldàliga és una fita pels caminants. El sento, dirigint-se al Sant Pare de Roma, que també és una fita pels caminants, tot dient-li:

*«Joan Pau,
a penes*

Pere:

*Convoca'ns tots
entorn de la Pedra rebutjada,
com a pedres al sol.*

[...]

*Dóna'ns l'audiència de la profecia
i l'encíclica del xiulet del pastor.*

[...]

La Bona Nova,

*avui i sempre,
és d'Alliberació».*

El bisbe Pere Casaldàliga és resposta al cel.

I el veig, braços en creu, començant la missa de la Terra-sense-mal, tot dient:

*«En nom del Pare de tots els Pobles,
Maira de tot,
excels Tupà».*

És el bisbe-poeta, el bisbe-profeta.

És Pere llibertat que, com diu,
«encara avui respiro en català».

He dit.

Antoni Deig i Clotet

Bisbe de Solsona

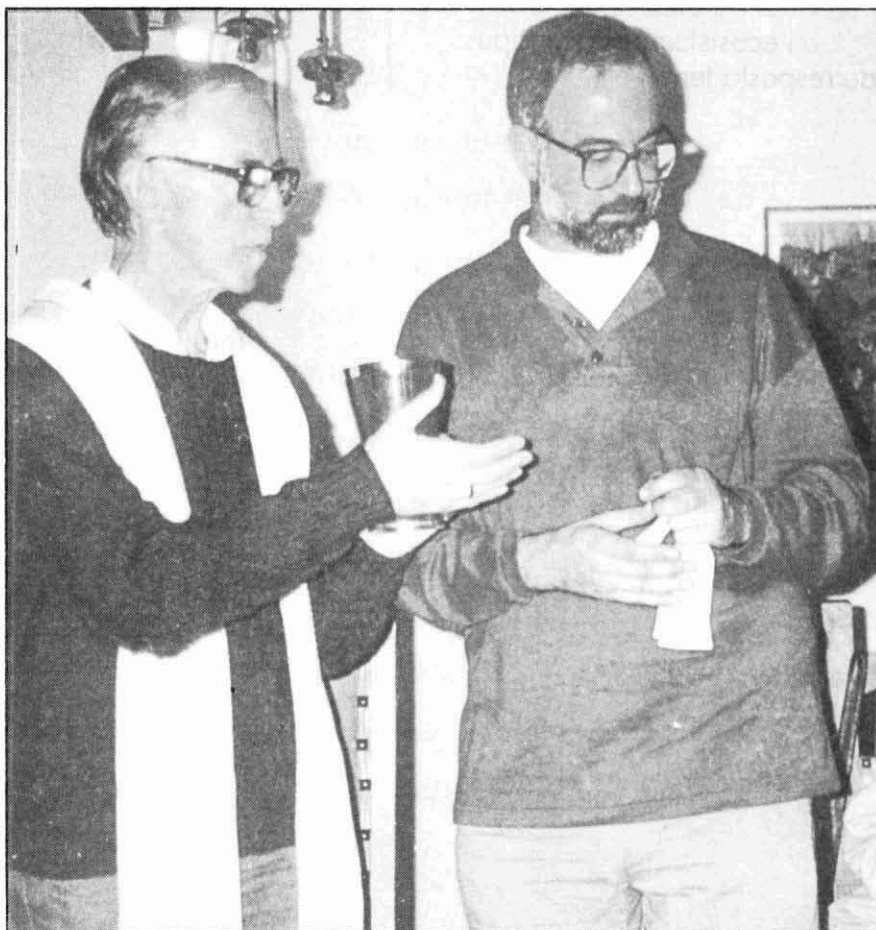

Foto: Regió 7